

Schizofrenie státu v kauze jaderných úložišť

Obce, pod nimiž stát hledá místo pro hlubinné jaderné úložiště, zaskočila žádost o povolení geologického průzkumu v lokalitě Kraví hora.

EKOLOGIE

Čestmír Klos | 04.03.2013

Repro foto ČEZ

Vyhořelé jaderné palivo čeká v kontejnerech Castor na trvalé úložiště. Může se tak stát až po 50 letech chladnutí. Přesto už není mnoho času, stavba úložiště by měla začít v roce 2030. Do roku 2018 by měly být vybrány dvě lokality, mezi nimiž se rozhodne.

Státní podnik Diamo opět rozjitřil pracně uklidňovanou atmosféru v obcích, v jejichž teritoriu se nachází sedm vytipovaných lokalit pro výběr nejvhodnějšího místa pro vybudování definitivního úložiště vyhořelého paliva z českých jaderných elektráren. Jak jinak si vysvětlit, že po měsících trpělivého vyjednávání obcí a nevládních organizací se Správou úložišť radioaktivních odpadů (SÚRAO) náhle nastoupili v lokalitě Kraví hora pracovníci firmy GEAM Dolní Rožínka, dcery Diamo, a bez ohledu na mínění obcí, v jejichž je to katastru, požádali o povolení geologického průzkumu.

Protože SÚRAO nikdo nezavázal povinností vyplývající z vládního nařízení předložit do roku 2018 výběr dvou nejvhodnějších lokalit se souhlasným vyjádřením obcí, nastala situace okoukaná od vyšetřovatelů z detektivek. „Hodné SÚRAO“ a „zlý GEAM“ mají pět roků na to, aby zlomily zastupitelstva obcí a občany k souhlasu se stavebním záměrem.

Tuto dualitu státních subjektů by však mohlo narušit zrušení správy úložišť, neboť se ocitla na seznamu vládních institucí na odstřel. Tomu ovšem do závaznosti ještě mnoho chybí, ale kdyby se to tak opravdu stalo, těžko si domyslet, že by se dceři Diama podařilo v obcích získat důvěru. Alespoň v oblasti Kraví hory už ne.

Dlužno dodat, že žádost o geologický průzkum, která tak silně rozpoutala vášně, umožňuje zákon

Proměna státního přístupu k zainteresovaným obcím byl nepromyšlený tah, protože bezohledně podaná žádost o geologický průzkum Kraví hory zvedla ze židlí starosty a občany i v ostatních lokalitách. Starostové v úterý 26. února vyzvali premiéra i ministry, poslance i senátory „k obnově demokratického a zodpovědného procesu výběru bezpečné lokality pro hlubinné úložiště radioaktivních odpadů“.

Shodně upozorňují: „Považujeme za nepřijatelné, aby SÚRAO pokračovalo v jednání s obcemi o spolupráci, zatímco státní podnik Diamo, jehož zakladatelem je rovněž ministerstvo průmyslu a obchodu, veřejně opovrhuje dosavadní snahou o konsenzus. Tento schizofrenní přístup dokázal pošlapat roky se rodící základy důvěry,“ hodnotí ve výzvě.

Výzva ke klidnému soužití

Hned 26. února podepsalo výzvu 20 obcí a 14 občanských sdružení. Nyní budou svorně sbírat podporu dalších obcí a sdružení ve všech uvažovaných lokalitách a teprve poté ji předají adresátům – premiérovi a ministrům, poslancům a senátorům.

Dlužno dodat, že žádost o geologický průzkum, která tak silně rozpoutala vášně, umožňuje zákon. Ani obce, ani občané nemají do schvalování podle českého atomového zákona co mluvit. Proto je vůbec prvním starostenským požadavkem změna zákonů, v nichž by se posílilo postavení obcí v rozhodování o uložení jaderného paliva v jejich katastru. Od složek podléhajících ministerstvu průmyslu a obchodu lidé v obcích už nečekají, že změní přístup lepšímu. Žádají tedy vládu a zákonodárce, aby i obcím dali v jaderné a horní legislativě odpovídající váhu.

O tu změnu však zainteresované obce marně usilují více než 10 let. Dovolávají se příkladů Finska, Švédska či Francie, kde respekt k názoru obcí nikdy neblokuje, ale naopak vždy otevírá cestu k výstavbě úložiště.

Účinnou účast veřejnosti na rozhodování o nakládání s vyhořelým palivem a radioaktivním odpadem však požaduje i evropská směrnice EURATOM.

Má SÚRAO opravdu vůli se dohodnout?

Právě Správa úložišť radioaktivních odpadů požádala GEAM o provedení průzkumu, aby měla lepší přehled o geologické skladbě lokality Kraví hora

Jak ujistil ČESKOU POZICI zástupce ředitele SÚRAO Jiří Slovák, který vede oddělení přípravy jaderného úložiště, této instituci na dobrém vztahu s obcemi záleží. K tomu, zda posílit jejich roli v zákoně, se však nevyjádřil. A podle jeho slov to bylo právě SÚRAO, kdo požádal GEAM o provedení průzkumu, aby mělo lepší přehled o geologické skladbě lokality Kraví hora.

Takovýto nepřehled, kdo za čím vlastně stojí a domluvy za zády obcí, prohlubuje nedůvěru tamních obyvatel. A tak i referendum v obci Bukov, uspořádané v den prvního kola prezidentských voleb, skončilo v neprospěch spolupráce obce se SÚRAO. Odmítavých referend či nezávazných, ale vážně míněných anket bylo už v obcích kolem posuzovaných lokalit 27.

Zejména to poslední referendum v Bukově bylo pro Slováka velkým rozčarováním. SÚRAO si v Bukově nechalo před časem zpracovat anketu, která skončila opačným výsledkem. Když si Slovák sám pro sebe rozdílne výsledky analyzoval, došel k pozoruhodnému závěru – hlasů odmítajících spolupráci se SÚRAO bylo v anketě i v referendu stejně. Jenže řada lidí souhlasících v anketě k referendu nepřišla. Slovák považuje výsledek za nespravedlivý. Poněkud zapomíná, že to je rys všech demokratických voleb – volí jen ti, co se dostaví k urně. A jimž na výsledku voleb většinou záleží.

Odmítavý postoj Bukova by bylo možné změnit až po dvou letech novým referendem. Stojí-li státní úřady a podniky o takovou změnu postojů, budou muset zásadním způsobem změnit přístup k obcím. Pokud nemají v úmyslu po vypršení lhůty na výběr obsadit vybrané lokality armádou.

Dobře nakročit – a dostat facku

Užitečnou práci pro porozumění mezi úředníky hledajícími vhodné úložiště a obcemi i občany vytypovaných lokalit vykonala Pracovní skupina pro dialog o hlubinném úložišti. Nikdo v ní nescházel. Byli v ní zástupci státu delegovaní ministerstvy průmyslu a životního prostředí, SÚRAO a Státním úřadem pro jadernou bezpečnost. Nechyběli zákonodárci z Poslanecké sněmovny a Senátu. Byli v ní zástupci místních samospráv a občanské společnosti.

Jako poradní orgán ministerstva průmyslu a obchodu dokončila pracovní skupina v závěru minulého roku záměr zákona o zapojení obcí do procesu výběru lokality a předložila ho k vyjádření ministru Martinu Kubovi. Záměr představuje zatím ojedinělý konsenzus v historii vyhledávání lokality pro úložiště.

O to více šokovalo zástupce obcí a občanských organizací, že v okamžiku dosažení shody přistoupilo ministerstvo k silové strategii výběru lokality hlubinného úložiště Kraví hora a žádosti o geologický průzkum tamtéž. Nově pověřený závod GEAM Dolní Rožínka státního podniku Diamo se neohlíží na sliby SÚRAO, že průzkumné práce budou zahájeny na základě uzavřených smluv SÚRAO s obcemi.

Stát by podle starostů neměl nepřipustit zahájení průzkumu v žádné z lokalit, dokud nebude legislativně vyřešeno rovnoprávnější postavení obcí a státu

Občané nejsou lhotejní

Navenek to působí, že chybějící úložiště jde na vrub nepřizpůsobivým obcím, které se všemu brání. Při detailnějším pohledu jsou na vině velkou měrou státní úředníci, kteří odmítají obcím podíl na spolurozhodování, podnikají kroky proti vůli veřejnosti a neměli skrupule rozbít důvěru ve společnou pracovní skupinu, která měla poprvé v historii hledání úložiště šanci dospět ke konsenzu. Návrh na oboustranně přijatelnou novelu atomového zákona by mohl sehrát rozhodující roli.

Starostové žádají představitele státu, aby nepřipustili zahájení průzkumných prací v žádné z lokalit, dokud nebude legislativně vyřešeno rovnoprávnější postavení obcí a státu.

Státní úředníci by měli respektovat názor obyvatel obcí v místech pro budoucí úložiště, přistupovat k nim otevřeně, konzistentně a bez úkladů. A především by měli zajistit vysoká bezpečnostní kritéria výběru lokality hlubinného úložiště.

Starostové věří, že demokratický proces výběru lokality a souhlas obyvatel, kterým úložiště navždy změní životy, musí být stejně respektovanou podmínkou jako kritéria bezpečnosti.